

מעמד הר סיני ותורה מהשמים כיסודות אמונת ישראל

1. רמב"ם, הלכות יסודי התורה, פרק ח'

א. משה רבנו - לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בליבו דופי, שאפשר שייעשה האות בלאט וכישוף. אלא כל האותות שעשה במדבר, לפי הצורך עשאו, לא להביא ראיה על הנבואה: היה צריך להשקיע את המצריים - קרע את הים והצלילם בו; נצטרכו למזון - הוריד את המן; צמאו - בקע להם את האבן; כפרו בו עדת קורח - בלעה אותם הארץ. וכן שאר כל האותות.

ובמה האמינו בו? **במעמד הר סיני: שענינו ראו ולא זר, ואוזנינו שמעו ולא אחר:** האש והקולות והלפידים. והוא ניגש אל הערפל והקול מדבר אליו; ואנו שומעים: משה, משה, לך אמור להם כך וכך. וכן הוא אומר: "פנים בפנים דיבר ה' עמכם" (דברים ה,ד), ונאמר: "לא את אבותינו, כרת ה' את הברית הזאת" (דברים ה,ג).

ומנין שבמעמד הר סיני לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בה דופי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם בך יאמינו **לעולם**" (שמות יט,ט). מכלל, שקודם דבר זה, לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.

פרק ט'

א דבר ברור ומפורש בתורה, **שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים: אין לה לא שינוי, ולא גרעון ולא תוספת**, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנוכי מצוה אתכם, אותו תשמרו לעשות, לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו" (דברים יג,א). ונאמר: "והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת" (דברים כט,כח). הא למדת, **שכל דברי תורה מצווים אנו לעשותם עד עולם**. וכן הוא אומר: "חוקת עולם לדורותיכם" (ויקרא כג,יד), ונאמר: "לא בשמים היא" (דברים ל,יב). הא למדת, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה.

2. רמב"ן, דברים ד, ט

"**רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים**" - אז כשלא תשכחם, ותעשום על אמתתם, תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה, תחשבו שוטים, לשון רש"י. ואינו נכון כלל. אבל הכתוב הזה לפי דעת: מצות לא תעשה, הזהיר בה מאד, כי כאשר אמר שנזהר בכל המצות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם, חזר ואמר רק אני מזהירך מאד להשמר ולשמור עצמך מאד לזכור מאין באו אליך המצות, **שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו עיניך:** הקולות והלפידים, את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש. **ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם**. ופירש הטעם, כי השם עשה המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם, אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו. והנה קודם שיזכיר הדברות שנאמרו שם, הזהיר במצות לא תעשה - שלא תשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלבנו לעולם, וצוה במצות עשה - שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה.

והתועלת במצוה הזאת גדולה מאד, שאם היו דברי התורה באים אלינו מפי משה בלבד, אע"פ שנבואתו נתאמתה באותות ובמופתים, אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום ויצונו בהפך מן התורה, ונתן אלינו אות או מופת יכנס ספק בלב האנשים, אבל כשתגיע אלינו התורה מפי הגבורה לאוזנינו ועינינו הרואות אין שם אמצעי, נכחיש כל חולק וכל מספק, ונשקר אותו, לא יועילה אות ולא יצילה מופת מן המיתה בידינו, כי אנחנו היודעים בשקרותו. זהו שאמר שם (שמות יט, ט): "וגם בך יאמינו לעולם", **כי כשנעתיק גם כן הדבר לבנינו ידעו שהיה הדבר אמת בלא ספק כאלו ראוהו כל הדורות, כי לא נעיד שקר לבנינו ולא ננחיל אותם דבר הבל ואין בם מועיל.** והם לא יסתפקו כלל בעדותנו שנעיד להם, אבל יאמינו בודאי שראינו כולנו בעינינו, וכל מה שספרנו להם.

3. ספר הכוזרי, מאמר א

(כה) אמר החבר: ומעין זה השבתיך כאשר שאלתני אתה, ובדומה לזה אמר משה בפתח דבריו בדברו אל פרעה: אלהי העברים שלחני אליך, רצונו לומר: אלהי אברהם, יצחק ויעקב, כי היה דבר האבות מפרסם אז באומות ונודע כי הענין האלוהי נתחבר עמם והשגיח עליהם ועשה להם נפלאות. ולכן לא אמר לו משה לפרעה אלהי השמים והארץ שלחני אליך ולא בוראי ובוראך שלחני אליך. וכן פתח האלוה בדברו אל כל עדת בני ישראל: "אנכי יי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא אמר אני בורא העולם ובוראכם. וכן פתחתי אני בהשיבי לך שר הכוזרים, כאשר שאלתני לאמונתי, בהודיעי אותך: מה הוא הדבר המחייב אותי והמחייב את כל עם ישראל - **דבר שנתברר לבני ישראל בראשונה על פי ראות עינים ואחרי כן נמסר לאיש מפי איש בקבלה הדומה למראה עינים.**

4. ספר הכוזרי, מאמר א

(פו) אמר הכוזרי: וגם מופת זה אין להכחיש, שהרי לשש מאות אלף איש ולכל הנלוים עליהם ירד המן ארבעים שנה, ואף גם זאת מה שהמן היה יורד כל ששת ימי המעשה וביום השבת נכלא שמש מופת המחייב את כל רואיו לקבל עליהם את חובת השבת בהראותו כי הענין האלוהי כאלו דבק בה בשבת:

(פז) אמר החבר: קדשת השבת נגלתה לא בזה בלבד, כי אם גם בכך שהעולם נברא בששה ימים. ועוד מקור אחד לה, ועליו אני בא לדבר כעת. אם כי האמין העם אחר המופתים האלה בכל אשר הודיעם משה ע"ה, עוד נשאר ספק בלבם: **האמנם ידבר האלוה עם בשר ודם, אולי אין התורה באה בראשיתה כי אם מדעתו של אדם וממחשבתו ורק אחר כך באים ההארה והסיוע מאת האלוה?** האמונה כי הרוחני שאינו בשר ודם [הקב"ה] יכול לדבר לא נתקבלה על דעתם, שהרי הדבור גשמי הוא. אולם האלוה רצה להסיר ספק זה מלבם, ולכן צוה אותם להתקדש בקדשה הפנימית והחיצונית, וביחוד לפרש מן האשה ולהתכונן ולכון את הלב לקראת שמיעת דבר האלהים. והם התקדשו וזמנו עצמם למדרגה אשר בה ימצאו ראויים למעמד הנבואה. גדולה מזאת, לשמע בדבר האלוה אל כלם פנים בפנים. והדבר בא לאחר שלשה ימים, בהם קדמו להתגלות אותות עצומים: ברכים ורעמים, רעש אדמה, ואש, שהקיפה את הר סיני ונראתה עוד ארבעים יום על ההר לעיני כל העם, אשר ראה את משה נכנס בתוכה ויוצא

מתוכה. והנה שמע העם דבור אלוהי מפרש בעשרת הדברות, שהן אמות המצוות ושרשיהן, בין אלה גם אזהרה על שמירת השבת שכבר נצטוו עליה לפני זה בסמוך להורדת המן. **את עשרת הדברות האלה קבלו המוני העם לא מיחידים ולא מנביא יחיד כי אם מפי האלוה.** אמנם לא היה בו בעם כח ככחו של משה לראות את המראה הגדול ההוא פנים בפנים, אך מן היום ההוא והלאה האמין העם כי משה ע"ה יבואהו הדבור מעם האלוה, בלא שקדמה לזה אצל משה מחשבה או דעה. כי הנבואה אינה נובעת, כמו שיחשבו הפילוסופים מנפש האדם שנזדככו מחשבותיו ודבק בשכל הפועל, שיש קוראים לו "רוח הקדש" ויש שיקראו לו "מלאך גבריאל"... אבל כל סברות השוא האלה סרו עם המעמד הגדול ההוא ועם הדברים שבאו אחר הדבור האלוהי, הלא הם: הכתב בו חקק האלוה את עשרת הדברות האלה בשני לוחות אבנים יקרות, ונתנם ביד משה, והעם ראה את הדברים בכתב אלוהי כשם ששמע אותם לפני זה בדבור אלוהי, והארון אשר עשה להם משה על פי האלוה. מסביב לארון זה הקים את המשכן הנודע לתהלה.

5. ספר הכוזרי, מאמר ד

(יא) אמר החבר: ... משה ע"ה המנהיג הראשון: הוא הביא את כל העם אל מעמד הר סיני, למען יראו בעיניהם, איש כפי יכלתו, את האור אשר ראה הוא. אחרי כן קרא ל'שבעים זקנים', והם אמנם ראוהו, כמו שאמר הכתוב: "ויראו את אלהי ישראל". לימים אסף עוד 'שבעים זקנים' ונאצל עליהם מאור הנבואה עד הגיעם למדרגתו, כמו שאמר הכתוב: "ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים". וכל אלה העידו איש בפני רעהו על שראו ועל ששמעו. **וכך הרחק מלב האמה החשד הרע שמא אין זאת כי אם טענת יחידים המתפארים כי נגלתה אליהם נבואה, כי לא תתכן כל קנוניה בפני המונים.** ביחוד שברבות הימים רבו הנביאים, עד שבימי אלישע ראו חבלי נביאים עמו בהעלות אליהו ע"ה השמימה, כמו שאמר הכתוב: "הידעת כי היום ה' לוקח את אדניך מעל ראשך", וכל הנביאים עדים למשה ע"ה וקוראים את העם לשמר את תורת משה.

6. רמב"ם, הקדמה ל'פרק חלק' (בסוף מסכת סנהדרין)

היסוד השמיני [מתוך 13 העקרים] : **היות התורה מן השמים. והוא: שנאמין כי כל התורה הזאת המצויה בידינו עתה, היא הנתונה ע"י משה רבנו ע"ה, שהיא כולה מפי הגבורה, כלומר: שהגיעה אליו כולה מאת ה' יתברך, בעניין שנקרא על דרך השאלה "דיבור".** ואין ידוע היאך הגיעה, אלא הוא משה ע"ה שהגיע לו, וכי הוא היה כמו סופר שקוראים לו והוא כותב כל מאורעות הימים, הסיפורים והמצוות. ולפיכך נקרא "מחוקק". **ואין הפרש בין "ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען" "ושם אשתו מהטבאל בת מטרד" "ותמנע היתה פלגש", ובין "אנכי ה' אלקיך" ו"שמע ישראל".** כי הכל מפי הגבורה, והכל תורת ה' תמימה, טהורה וקדושה אמת.

וזו שאומר: שכמו אלה הפסוקים והסיפורים משה סיפרם מדעתו, הנה הוא אצל חכמינו ונביאינו כופר, ומגלה פנים יותר מכל הכופרים, לפי שחשב שיש בתורה לב וקליפה [עיקר וטפל], ושאלה דברי הימים והסיפורים אין תועלת בהם, ושהם מאת משה רבנו ע"ה. וזהו ענין

(סנהדרין צ) "אין תורה מן השמים". אמרו חכמינו ז"ל: הוא המאמין שכל התורה מפי הגבורה, חוץ מן הפסוק הזה, שלא אמרו הקב"ה, אלא משה מפי עצמו. וזה: "כי דבר ה' בזה". השם יתברך ויתעלה ממאמר הכופרים. אלא: כל דיבור ודיבור מן התורה יש בהם חכמות ופלאים למי שמבין אותם, ולא תושג תכלית חכמתה, ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים. ואין לאיש אלא להלך בעקבות דוד משיח לאלוקי יעקב, שהתפלל: "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהלים קיט, יח). **וכמו כן פירוש התורה המקובל - גם כן מפי הגבורה.** וזה שאנו עושים היום מתבנית הסוכה, ולולב, ושופר, וציצית, ותפילין וזולתם, **הוא בעצמו התבנית אשר אמר השם יתברך למשה, והוא אמר לנו, והוא נאמן בשליחותו.** והמאמר המורה על היסוד הזה, הוא מה שנאמר (במדבר טז, כח): "ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי".

היסוד התשיעי: ההעתק - והוא כי תורת משה זאת מועתקת מאת הבורא יתברך, לא מזולתו. ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, שנאמר: "לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו".

7. רמב"ם, אגרת תימן

לפיכך אחינו כל ישראל הנפוצים בקצוות הארץ - חייבים אתם לחזק קצתכם לקצתכם, ולאמץ ולזרז הגדולים לקטנים, והיחידים להמון, ותחברו אומתכם על דבר אמת, שלא ישתנה ולא יופר, ולהרים קולכם באמונה, שלא תיפול לעולם ולא תשחת. והוא להודיע לרבים: שהקב"ה הוא אחד, ולא כשאר האחדים. ולהודיע שמשה הוא נביאו ומדבר עמו, והוא אדון כל הנביאים והוא שלם מכולם, והוא המשיג מהקב"ה מה שלא השיג אחד מכל הנביאים לא לפניו ולא לאחריו.

ושספר תורה זה כולו, מבראשית עד לעיני כל ישראל, הוא דיבור מאת הבורא יתברך למשה רבנו. שנאמר (במדבר י"ב, ח'): "פה אל פה אדבר בו". ושאין להפר ולא לשנות ולא להוסיף, ולא לגרוע לעולם; ושלא תבוא מאת ה' תורה זולתה, ולא ציווי ולא אזהרה.

וכמו כן זיכרו מעמד הר סיני, שציונו הקב"ה לזוכרו תמיד, וגם הזהירנו מלשכחו אותו, וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו. הוא מה שנאמר (דברים ד' ט'): **"רק השמר לך ושמר נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוהיך בחרב".** וראוי לכם אחינו, שתגדלו בניכם על המעמד ההוא הגדול, ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדרו, **שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו, והטענה המביאה לידי אמת.** וגדלו המעמד ההוא על כל, כמו שגידלו הקב"ה שנאמר (דברים ד', ל"ב-ל"ג): **"כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך וגו' הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלוהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי".**

ודעו אחינו, בברית הזאת ובסברה הזאת - שהדבר הגדול הזה שנראה במציאות, שהעיד עליו מבחר כל העדים שלא היה מקודם כמוהו וכן לא יהיה אחריו כמוהו, והוא: **שתשמע אומה אחת בכללה דבור הקדוש ברוך הוא, ושתראה כבודו עין בעין,** ודבר זה היה שתתחזק האמונה חיזוק שלא ישנהו משנה, ותגיע לנו על ידה האמת, כדי להעמיד רגלינו לבל ימעדו אשורינו בעתות כאלו, כשיתחדש שום רוגז או שמד על יהודים ח"ו וכשיתגבר יד האנס. שכן כתוב

(שמות כ', כ'): "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", כלומר: שזה הנגלה עליהם בעניין זה - כדי שתעמדו בכל ניסיון שיפגע בהם באחרית הימים, שלא יזוז לבבכם ולא תחטאו.

לימוד פורה וחג שמח

שאלות

למקור 1

1. ממתי בני ישראל האמינו שמשה הוא שליחו של הקב"ה? מדוע?
2. למה הניסים שמשה עשה במצרים לא הספיקו לכך?
3. מה נובע מהיות התורה שלנו אלוקית?

למקור 2

1. מה טעם המצווה שלא לשכוח את מעמד הר סיני?
2. למה לא היה מספיק שהתורה תינתן רק מפי משה רבנו?
3. למה על הדורות הבאים להאמין שמעמד הר סיני התרחש במציאות?

למקור 3

1. למה נאמר: "אנכי ה'... מארץ מצרים", ולא "אשר בראתי את העולם"?
2. מה הוא הדבר שמחייב את כל ישראל? מדוע?
3. כיצד סיפור זה הגיע עד אלינו? למה זה דומה?

למקור 4

1. מה היה המיוחד בנס ירידת המן?
2. אלו ספיקות היו בלבם של בני ישראל?
3. מה היתה המטרה של ההכנות של בני ישראל לפני מתן תורה?
4. מה המיוחד בעשרת הדברות?
5. מה החשיבות של מעמד הר סיני? אלו הוכחות קיבלו בני ישראל שהתורה היא מאת ה'?

למקור 5

1. למה לא יתכן שמשה או 70 הזקנים רימו את בני ישראל?
2. מי עוד העיד שהתורה שכתב משה מפי ה' היא אמיתית?

למקור 6

1. מה הפירוש של הביטוי - "תורה מהשמים"?
2. למה כל פסוקי התורה הם באותה דרגה של קדושה?
3. למה יש חשיבות גם לסיפורים הכתובים בתורה?
4. למה הכוונה "פירוש התורה המקובל"?
5. כיצד אנו יודעים היום כיצד לעשות סוכה, ציצית, תפילין ועוד?
6. מה נובע מהיות התורה מאת הקב"ה?

למקור 7

1. מה המיוחד בספר התורה שלנו?
2. למה הרמב"ם מציע לחנך את ילדינו דווקא על סיפור מעמד הר סיני?
3. מנין לנו שסיפור מעמד הר סיני אינו המצאה?
4. מה המטרה של מעמד הר סיני לפי קטע זה?

**כתב וערך: שמואל כ"ץ רב בית הספר ממ"ד תורני לבנות הר-נוף, ת"ת
ממ"ד 'נחלה' הר נוף ואולפנת 'חורב', ירושלים**